

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу ЗАРІЧНОЇ Яни Ігорівни
«Кінофестивалі в Україні як інститути культурної легітимізації:
динаміка форматів, кураторські стратегії та адаптивність в умовах
кризи», поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки
зі спеціальності 034 Культурологія

Актуальність дослідження Зарічної Яни Ігорівни «Кінофестивалі в Україні як інститути культурної легітимізації: динаміка форматів, кураторські стратегії та адаптивність в умовах кризи» визначається насамперед тим, що в останні роки українські кінофестивалі відіграють ключову роль у розвитку кіногалузі, просуванні українського кіно та розбудові транскордонних культурних зв'язків, є одним із найдинамічніших складових сучасного культурного простору України. Утім, відсутні комплексні дослідження, які б розглядали українські кінофестивалі як повноцінні культурні інституції з власною логікою функціонування, інституційними стратегіями, кураторськими практиками та множинними соціокультурними функціями. Тому дисертаційне дослідження Я. І. Зарічної досить своєчасне.

Здобувачкою чітко визначено мету і завдання дослідження. Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз українських кінофестивалів як інституційних платформ культурної публічності, розкрити їхню організаційну, кураторську та соціокультурну логіку в умовах сучасних суспільних трансформацій – досягнута. Основні завдання розкрито у трьох розділах дисертації. Об'єкт і предмет дослідження відповідають темі дослідження. Зміст і структура роботи демонструють чітке усвідомлення автором значущості окресленої проблеми.

Результати дослідження дійсно мають наукову новизну, яка полягає передусім у тому, що вперше досліджено українські кінофестивалі як цілісний соціокультурний феномен; виявлено та систематизовано механізми впливу кінофестивалів на суспільство, особливо в сучасних умовах війни, визначено

основні організаційні формати кінофестивалів; удосконалено типологію і соціокультурні функції українських кінофестивалів.

Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у дисертаційному дослідженні Я. І. Зарічної, є обґрунтованими. Зокрема, у роботі доведено, що сучасний кінофестивальний рух в Україні функціонує як розгалужена система культурних інституцій із різними моделями організації та фінансування, а його організаційна архітектоніка характеризується високим рівнем диверсифікації та гібридизації. Підсумовано, що українські кінофестивалі функціонують як комплексні соціокультурні інституції з високою диверсифікацією форматів, гнучкими кураторськими моделями та стійкими механізмами кризової адаптації. В умовах війни вони виконують інтеграційні, комунікативні, легітимуючі, освітні та культурно-дипломатичні функції, стаючи просторами солідарності, артикуляції національної ідентичності та формування постколоніальної суб'єктності України.

Вагомим результатом дослідження є висновок, що кінофестивалі є потужними соціокультурними подіями з вираженою темпоральністю, просторовістю, комунікативністю та перформативністю. Проаналізувавши освітню та індустрію складові кінофестивалів, авторкою підсумовано, що практично всі великі фестивалі («Молодість», ОМКФ, Wiz-Art, LINOLEUM, Docudays UA, KISFF) проводять майстер-класи, пітчинги, копродукційні маркети, резиденції та кіношколи, що забезпечує професійне зростання молодих кінематографістів, інтеграцію України у світовий кінопроцес та формування нової генерації режисерів, здатних працювати в умовах обмежених ресурсів і воєнного стану. Констатовано, що у відповідь на пандемію COVID-19 та повномасштабну російську агресію українські кінофестивалі сформували стратегії кризової адаптивності, продемонструвавши високу здатність до оперативної трансформації організаційних форматів, що забезпечило їхню стійкість та неперервність діяльності. Акцентовано, що українські кінофестивалі в умовах

повномасштабної війни перетворилися на архіви колективної травми, де фіксація воєнної реальності є пріоритетом.

У роботі звернено увагу на кураторські стратегії українських кінофестивалів, які визначають не лише програмний профіль події, а й способи формування публіки, структурування дискурсу, артикуляцію соціальних і культурних пріоритетів. Здобувачкою підсумовано, що саме кураторські стратегії визначають, які фільми і як саме будуть інтерпретовані, які теми потраплять у публічний дискурс, які соціальні групи отримають символічну видимість. У кризові періоди значення кураторства особливо зростає: саме кураторські рішення задають рамку для осмислення війни, травми, соціальних трансформацій. У такий спосіб фестивалі стають не лише медіаторами між митцем і глядачем, а й активними учасниками культури, здатними формувати її етичні, естетичні та громадянські орієнтири.

Позитивним і актуальним в сучасних умовах є висновок, що українські кінофестивалі відіграють важливу роль у процесах культурної деколонізації, функціонуючи як простори переозначення українського кіно, формують інтерпретативні рамки, які усувають залежність від пострадянських і російських культурних схем.

Авторський задум втілено на підставі широкої джерельної бази (опрацьовано 346 позицій), а також глибокої аналітичної роботи. Здобувачкою зібрано значний фактичний матеріал щодо діяльності українських кінофестивалів.

Результати дослідження Я. І. Зарічної мають не лише теоретичне, але й практичне значення – можуть бути використані як для подальшого розроблення питань, пов'язаних із розвитком українського кінофестивального руху, так і сприятимуть розробці культурологічних спецкурсів і семінарських занять для студентів відповідних спеціальностей.

Наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, повністю висвітлені у 11-ти наукових публікаціях здобувачки, 3 з яких – у наукових фахових виданнях України. Апробація роботи є цілком достатньою.

Результати дослідження доповідались та знайшли схвалення на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Дисертаційна робота написана українською мовою. Виклад матеріалу логічний, послідовний, доступний для сприйняття, демонструє фахову підготовку здобувачки.

Разом з тим є певні зауваження.

1. Дисертація зосереджена переважно на кінофестивалях великих міст (Київ, Львів, Одеса), тоді як регіональні та малі фестивалі розглянуто фрагментарно. Такий акцент на столичних і великих подіях може створювати зміщення загальної картини українського фестивального ландшафту, а висновки щодо інституційної диверсифікації та кураторських стратегій здатні відображати насамперед специфіку великих фестивалів і не повною мірою поширюватися на всю систему.

2. У роботі активно застосовується постколоніальна оптика й деколонізаційний дискурс, що призводить до певного нормативного ухилу: ефективність і значення фестивалів значною мірою оцінюються за критерієм їхнього внеску в деколонізацію. Це може затьмарювати інші важливі функції фестивалів, не пов'язані з деколоніальною проблематикою, а також приписувати їм місію, яку самі організатори не завжди декларують як пріоритетну. Крім того, буквально перенесення постколоніальної теорії, сформованої переважно на матеріалі африканських і азійських суспільств, на пострадянський і зокрема український контекст потребує додаткового теоретичного обґрунтування.

Проте зауваження не впливають на позитивну оцінку роботи. Дисертаційне дослідження Зарічної Яни Ігорівни «Кінофестивалі в Україні як інститути культурної легітимізації: динаміка форматів, кураторські стратегії та адаптивність в умовах кризи» виконана на належному науковому рівні, є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для спеціальності 034 «Культурологія» з галузі знань 03 «Гуманітарні науки».

Дисертаційна робота Я. І. Зарічної відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019). Порухень академічної доброчесності не виявлено.

На підставі здійсненого аналізу можна стверджувати, що дисертаційна робота Зарічної Яни Ігорівни відповідає спеціальності 034 Культурологія та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Я. І. Зарічна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 Культурологія.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри тележурналістики
та майстерності актора
Київського національного університету
культури і мистецтв

Михайло БАРНИЧ

Підпис <i>М. Барнича</i> завідувачю.	
Начальник ВК <i>В. Барнича</i>	
«16» 12 2025 р.	